

Planprogram for rullering av Lund kommunes kulturminneplan

1. INNLEDNING

Lund Kommune går i gang med rulleringen av en kommunedelplan for kulturminner for å få et godt verktøy for å oppnå overordnede målet på en planmessig og langsiktig måte. Dette handler om å sikre kulturminner gjennom formelt vern og finne gode måter å formidle vår kulturarv på.

Hva er et kulturminne?

Faste kulturminner er de håndgripelige, men ikke flyttbare kulturminnene. Det kan være ei uteløe eller en fabrikk. Men også en varde eller ei gammel eik.

Løse kulturminner er flyttbare gjenstander. Det kan være ei steinøks o.l.

Som oftest hører gjenstander og faste kulturminner sammen. Om noen finner et sverd fra jernalderen i åkeren, stammer det sannsynligvis fra en overpløyd gravhaug eller en oldtidsgrav som kanskje aldri har vært synlig på markoverflaten.

Immaterielle kulturminner omfatter sagn og tradisjoner.

Noen kulturminner lar seg ikke påvise uten gjennom muntlig tradisjon. Landskapstrekk og steder kan ha vært rammer rundt aktiviteter som ikke har skapt synlige spor, men som likevel er viktige deler av den kulturarven som er knyttet til dette landskapet. Spesielle naturformasjoner kan ha hatt religiøs betydning, for eksempel samiske offersteiner. Denne planen tar kun for seg de faste kulturminnene. Vi vektlegger miljø og helhet.

2. BAKGRUNN

Oppvekst- og kulturutvalget i Lund oppnevnte den 11.09.96 et utvalg bestående av Arne Skobba, Andreas Steinberg, Per Chr. Salvesen, Wilhelm Hellenen og Helge Ollestad.

Oppvekst- og kultursjef Egil Normann Eek har fungert som sekretær for utvalget.

Ok utvalget utnevnte i 2014 en ny komite (KG) for rullering av kulturminneplanen for Lund kommune: Ingvar Vasshus vara Hogne Skjerpe, Andreas Steinberg vara Torbjørn Kjørmo, Svein Zwygart vara Magnhild Eia, Egil Normann Eek, Per Christoffer Salvesen og Gunnar Hågbo (sekretær). Eek har i ettertid blitt pensjonert. I konstituerende møte den 25.06, 2014 ble Per Chr. Salvesen valgt som leder. I arbeidet med rulleringen av planen har kulturminnegruppa (KG) hatt en gjennomgang av alle tidligere registreringer. Leder hadde gjennomført en evaluering «på godt og vondt» av utviklingen siden planen ble vedtatt i 2000. (KS38/2000)

Mandat:

Utvalgets mandat har vært å registrere kulturminner og kulturmiljøer i Lund kommune. I tillegg skal utvalget komme med forslag til tiltak for å verne kulturminnene. Utvalget har vært på befaring i hele kommunen og registrert og avfotografert kulturminnene. Basert på en del viktige kriterier er de blitt klassifisert for å få en oversikt over hvilke typer kulturminner vi har i de forskjellige deler av kommunen. Utvalget har gjennomgått en del av materialet i SEFRAK-registreringene som fylkeskommunen foretok for noen år siden. Denne registreringen omfatter for det meste bygninger bygd før 1900 og inneholder viktige data for kulturminneutvalgets arbeid.

Målsetting:

Målsettingen med registrering av kulturminner/kulturmiljø og utarbeiding av en kulturminneplan, er å skaffe oversikt over omfanget av kulturminner som finnes i kommunen, kunne prioritere kulturminner som bør vernes og fremme forslag til hensynssoner for bevaring (Tidligere kalt spesialområde for bevaring) der det måtte være fornuftig.

En slik registrering av kulturminner og prioritering av tiltak vil være med på å forhindre interessekonflikter. Utvalget legger stor vekt på at kulturminnevernet bør foregå i en positiv dialog med grunneiere. Offentlige myndigheter bør være en samarbeidspartner som hjelper til med regelverk og , slik at grunneier får en positiv holdning til bevaring i Lund. Samtidig skal kommunen informere om de retningslinjer den enkelte må følge for å kunne få nytte av både faglig og finansiell bistand.

Avgrensing:

Kulturminneplanen for Lund har i hovedsak tatt for seg kulturminner og kulturmiljøer som ikke automatisk er fredet p.g.a. alder. Det betyr at planen inneholder kulturminner etter 1537. Når det gjelder kulturminner som omfattes av bestemmelsene om automatisk fredning (forminner), vises det til plan som er utarbeidet for Lund kommune tidligere. (Forminner i Rogaland del 2, Lund)

Kulturminneutvalget har i sin vurdering brukt følgende kriterier:

- Teknisk tilstand og autensitet. Grad av forandringer.
- Er kulturminnet typisk for byggestil/virksomhet i Dalane? Byggeteknikker. Eks. uteløer, møbelfabriker.
- Sjeldenhet. Er det lite igjen av slike minner? Eks. Mølle i Kvernfossen.
- Del av et større anlegg/kulturmiljø. Gårdstun, veianlegg, gateløp, næringsvirksomhet m.m..
I så fall kan det være riktig å bevare det selv om ikke alt er så gammelt. Eks. Gårdstun på Røyland.
- Tilgang for publikum. Mulighet for visninger. Formidlingsverdi. Alder.
- Samfunnsinteresse. Dvs. argument ut over det lokale i Dalane-regionen. Eks. grindløer, dreie- og møbelindustri.
- Eierens interesse og holdninger.
- Stilepoke/arkitektur. Eks. Moi stasjon – jugendstil.
- Fødested for historiske personer. Eks. gården «Biden» på Skåland der Ole. G. Ueland ble født eller Hetland der han bodde.

Siden det er 15 år siden forrige runde, ble arbeidet med planen mye mere omfattende enn først tenkt. En del av arbeidet måtte gjøres på nytt. Tidsrammen for Kulturminnegruppa ble for snau.

For å synliggjøre utviklingen disse 15 årene, har vi valgt å ta med alle registreringer fra forrige runde og supplere med eventuelt nye. Det betyr at objekter som er revet eller forandret til det ugjenkjennelige fremdeles vil være med. Dagens tilstand vil gå fram av status til hver registrering. Etter innspill fra planetaten har vi valgt å disponere dem slik at de er satt opp i rekkefølge etter gårds- og bruksnummer. Identifikasjon skjer også med gårds- og bruksnummer. Eierskifter skjer jo hyppig.

Registreringene i Lund inneholder alle kjente og aktuelle kulturminner i hver kommunedel Ualand, Eide, Heskestad, Hovsherad og Moi. Det er tatt utgangspunkt i SEFRAK, dvs. registreringen av hus bygd før 1900. I tillegg er det også supplert med spesielle bygninger av nyere dato og kulturminner av annen kategori enn vanlige bygninger.

I områder som har stor tetthet av kulturminner, gjerne i kombinasjon med fornminner og landskapsmessige kvaliteter bør det gis spesielt vern. Dette bør også gjelde områder der gamle bomiljø og driftsmåter er godt bevart uten endringer av moderne art.

Slike områder bør karakteriseres som hensynssone med formål bevaring. Slikt bevaringsarbeid bør skje i størst mulig grad i samarbeid med grunneiere.

I tillegg til at utvalget i hver del av kommunen har foreslått sikring av flere typer bygninger og kulturmiljø, er aktuelle hensynssoner vurdert.

3. KLASSIFISERING AV OBJEKTER

Kulturminnene er inndelt i følgende typer:

1. Bolighus og gårdsbruk.
Herunder defineres også smier, sager og kverner som har vært en del av ordinær gårdsdrift. Dette omfatter også kanalanlegg knyttet til vannhjul.
2. Industribygg og næring.
Herunder finnes fabrikker, møller som drev leiemaling og kraftstasjoner.
3. Hus med spesiell arkitektonisk utforming.
Altså hus som er tatt med først og fremst pga. arkitektur.
4. Ferdselsårer.
Her inngår gamle ferdselsveier, stier og broer, vannveier, brygger.
5. Andre kjente kulturminner.
Minnesmerker, varder, bautaer ol.
6. Forsamlingshus og skoler

Innenfor hver av gruppene over er det foretatt en klassifisering ut i fra verneverdi på det enkelte objekt:

Klasse A: Fredningsverdige: Verneverdige kulturminner med fredningspotensial.
Umistelige.

Klasse B: Verneverdige: Bygninger som er verneverdige - verdt å ta vare på. Vurderes for hensynssoner.

Klasse C: Andre: Følger plan og bygningslovens generelle bestemmelser.

Et bolighus eller et gårdsbruk i høyeste klassifiseringsklasse får på denne måten betegnelsen 1A, et industribygg i klassen verneverdig får betegnelsen 2B osv.

Evalueringen er i grove trekk den samme som i SEFRAK-registreringen, men kulturminneplanen tar også med seg mange kulturminner etter 1900 og kulturminner som ikke er bygninger. (For eksempel ferdselsårer, varder osv.)

4. PLANPROSESS

Framdrift:

- 2014: Evaluering og gjennomgang av de gamle registreringene
- 2015: Nye registreringer, fotografering av kulturminner. Bearbeiding av den gamle planen med endringer og forbedringer.
- 2016:
- Januar: Varsel om oppstart og offentlig ettersyn av planprogram.
- Mars: Folkemøte med bildevisning i Fjellhaug.
- April: Behandling av planforslag i oppvekst- og kulturutvalget. Offentlig ettersyn av planforslaget. Bearbeiding av innspill.
- Juni: Endelig behandling i kommunestyret.

Organisering: Det er satt sammen ei kulturminnegruppe med representanter fra kommunens forskjellige deler, fra oppvekstetatens administrasjon, en repr. fra oppvekst og kulturutvalget og leder for Lund Bygdemuseum og Kulturbank. Se avsnitt om bakgrunn der navn er tatt med. Denne gruppa har deltatt på alle befaringene. De aller fleste gårdene i Lund er besøkt i tillegg til sentra på Moi, Ualand, Eide og Hovsherad. Vi har gjort avtaler med grunneiere mange steder for å slippe inn i bygninger. Alle har vært positive til det.

Medvirkning: Det er viktig å ha med representanter fra alle kommunens geografiske områder. Lund Bygdemuseum er også med. For å få innspill og motivere grunneierne og andre, vil vi holde et folkemøte på Fjellhaug der vi viser fotografier av de ulike kulturminnene. Det er særlig viktig at kirkeverge og historielag bidrar gjennom høringsprosessen.

Finansiering: Kommunal. Det søkes om tilskudd fra riksantikvaren.

5. INNHOLD

Del 1 – Generell del med planprosesser, lovverk, virkemidler, klassifisering og handlingsplan.

Del 2 – Registreringene

Vedlegg: Avtaler som påvirker kulturminnearbeidet. Sefrak- evaluering for Lund. Kart.